

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Zkvalitňování výuky chemie a biologie na GJO
reg. č. CZ.1.07/1.1.26/01.0034

Pracovní list č.: 39

Klíčová aktivita: 02 Moderní výuka laboratorních cvičení

Cílová skupina: žáci 1. ročníku vyššího gymnázia

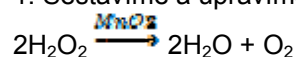
Téma: Příprava plynu o určeném objemu

Teorie: V návodech k chemickým pokusům většinou najdeme uvedené přesné množství chemikálií, které pro reakci použijeme. Důvodem je jednak bezpečný průběh pokusu a také samozřejmě ekonomické hledisko – chemikálie jsou drahé a je zbytečné s nimi plýtvat. Pro určení odpovídajícího množství výchozích látek používáme **výpočty z chemických rovnic**.

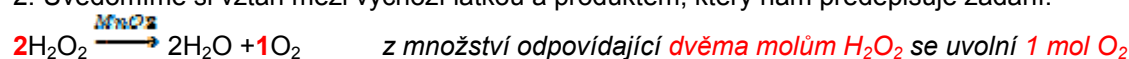
Úkol 1: Jaký objem 10%ního roztoku peroxidu vodíku je třeba použít pro přípravu 200cm³ kyslíku?

Výpočet:

1. Sestavíme a upravíme chemickou rovnici děje:

2. Uvědomíme si vztah mezi výchozí látkou a produktem, který nám předepisuje zadání:

3. Kvantifikujeme (číselně vyjádříme) předepsanou výchozí látku i produkt:

H₂O₂ není plyn, použijeme proto jeho molární hmotnost ..... $M(\text{H}_2\text{O}_2) = 2 + 32 = 34 \text{ g/mol}$

Z upravené rovnice 2H₂O₂ ..... $2 \cdot M(\text{H}_2\text{O}_2) = 2 \cdot 34 = 68 \text{ g}$

O₂ je plyn, použijeme proto molární objem ..... $V_M(\text{O}_2) = 22,4 \text{ dm}^3/\text{mol}$

Z upravené rovnice 1O₂ ..... $1 \cdot V_M(\text{O}_2) = 1 \cdot 22,4 = 22,4 \text{ dm}^3$

4. Sestavíme trojčlenku:

Řešíme jako **přímou úměru** – čím **víc** máme výchozí látky, tím **více** nám vznikne produktu:

68 g H₂O₂ ..... 22,4 dm³ O₂ *první řádek z upravené chemické rovnice*

x g H₂O₂ ..... 0,2 dm³ O₂ *druhý řádek ze zadání, stejné látky a stejné jednotky pod sebou*

$$x = \frac{68 \cdot 0,2}{22,4} = 0,6 \text{ g H}_2\text{O}_2 \quad \text{jako by byl H}_2\text{O}_2 \text{ pevná látka}$$

5. Provedeme přepočtení množství H₂O₂ jako pevné látky v gramech na objem 10%ního roztoku H₂O₂:

a) V tabulkách najdeme (nebo v zadání máme uvedenou) hustotu H₂O₂ ..... $\rho (\text{H}_2\text{O}_2)_{20^\circ\text{C}} = 1,11 \text{ g/cm}^3$

b) Hmotnost H₂O₂ v gramech převedeme na objem v cm³ ..... $V = \frac{m}{\rho} = \frac{0,6}{1,11} = 0,55 \text{ cm}^3 \text{ H}_2\text{O}_2$

c) Objem čistého (stoprocentního) H₂O₂ převedeme na objem 10%ního H₂O₂:

POZOR! Platí **nepřímá úměra!** Čím je **menší** koncentrace roztoku, tím **více** roztoku musíme pro reakci vzít, abychom zachovali jeho látkové množství.

100%ní H₂O₂ ..... 0,55 cm³ H₂O₂

10%ní H₂O₂ ..... x cm³ H₂O₂

$$x = \frac{100 \cdot 0,55}{10} = 5,5 \text{ cm}^3 \text{ H}_2\text{O}_2$$

Tedy: **Pro přípravu 200 cm³ O₂ použijeme 5,5 cm³ 10%ního roztoku H₂O₂.**

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Úkol 2: Připravte 200 cm³ O₂ katalytickým rozkladem H₂O₂

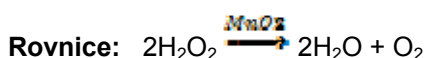
Pomůcky: aparatura pro jímání plynu pod vodou (2 stojany, držáky, frakční baňka, vrtaná zátka, dělicí nálevka, gumové hadičky, zahnutá skleněná trubička, odměrný válec 250 cm³, skleněná vana), váhy, lžička, malý odměrný válec

Chemikálie: vypočtený objem 10%ního H₂O₂, špetka MnO₂ jako katalyzátoru

Postup:

1. Sestavíme aparaturu pro jímání plynu pod vodou.
2. Do frakční baňky dáme špetku MnO₂, do dělicí nálevky odměříme vypočtený objem 10%ního H₂O₂.
3. Po zajištění těsnosti aparatury připouštíme pomalu peroxid vodíku na katalyzátor.
4. Uvolněný objem plynu odečteme na stupnici odměrného válce.
5. Provedeme výpočet výtěžnosti reakce.

Foto: schéma aparatury

Výpočet:

Pozorování: Získali jsme objem .....cm³ O₂, což odpovídá výtěžnosti reakce .....%.

Odchylku od teoretického objemu lze zdůvodnit .....

Úkol 3: Uhličitan vápenatý reaguje s kyselinou chlorovodíkovou.

- a) Jaký objem 10%ního roztoku HCl je třeba použít pro přípravu 150 cm³ CO₂?
- b) Jaké množství CaCO₃ je třeba navážít pro přípravu 150 cm³ CO₂?

Závěr:

.....